

CPT · *Restiforme*

1 Partint de la variant etimològica *rest-* és probable que hi vagi haver un verb corresponent en lloc de l'emp. *enristrar* i el val. *enrastrar*, i de fet sembla que estigui documentat ⁵ *+enrestir* amb aquest sentit (encara que no el registrin els diccs.), en la *Cròn.* de Jaume I: «estaques --- en aquelles les ta<|>les per on devia córrer lo castell de fust [màquina de guerra en el setge de Burriana] --- enviam-li a dir que *enrestis* les cordes en les tayles»: és la lliçó del ¹⁰ text de Val. (§ 163), per més que Ag. (210.10) i Casac (III, 80) li hagin anteposat *envestis* del ms. de Poblet: però l'aplicabilitat d'aquest em sembla menys clara tractant-se de lligams, i més aviat sembla que s'hagi de descartar com a *lectio facilior*. ¹⁵

REST, II, 'ferro fermat en l'armadura, a on es recolzava el puny de la llança, en posició d'atac', del mateix origen incert que l'it. *resta* f, i el cast. *ristre* m, id.; potser mot indoeur. pre-romà *RESTI, emparentat amb el scr. *ṛstih*, l'avèstic *aršti* 'llança', i noms baltoeslaus d'objectes punxents; més aviat que d'un derivat del ll. RESTARE 'quedar-se', 'deturar-se'. □ 1^a doc.: 1421.

En un dels inventaris dels béns d'Anfós el Magnànim, ja apareix algunes vegades el 1421 —i tenim dret a deduir dels derivats la seva presència a princ, segle XIV—: «§ 129: un parell de manyopes, guarnides de tercenell vermell; § 130 It. unes cuyraces de seguir, ab ses mànegues de tota prova, les quals són cubertes de atzeytuní negre, ab la clavadura daurada, en què ha un *rest* de ferre, daurat», «§ 127 Un arnès de cama e de cuxa¹ --- E són folrats los cuxets, del dit arnès de cama e de cuxa, de atzeytuní negre, ras, en los quals són clavats dos *rests* de coure, daurats».

Sovint en JoMartorell: «al passar que Tirant féu ab la llança en lo *rest*, al voltar que l cavall féu, la llança se voltà al revés e féu-li molt gran dan»; «lo mantenidor del camp --- e Tirant --- feriren dels sperons, ab les lances en los *rests*, e encontraren-se tan fermament que s romperen les lances en peçes ---; Tirant se féu donar molt grossa llança ---, e corregué lo hu envers l'altre --- e Tirant l'encontrà un poc davall lo *rest* l'encontre fon tan poderós, e la llança no s volgué rompre, que l passà de l'altra part, e caygué mort en terra»; «com la trompeta sonà, los cavallers feriren los cavalls dels sperons, e --- encontrà a Tirant en una carera, e ferí l sobre lo *rest*, e squillà e no pres, e scorregué al braç dret, e levà-loy del tot; ab molt cotó del gipó que --- se n portà» (Ag. I, 153-154, 210, 207). El ³⁰ *Dag* i *AlcM* en donen encara exemples en Poç de Menaguerra (fi S. xv), així com en textos cavallerescs de 1532 i 1577 val. i mall

En italià el mot s'ha tornat femení, *resta*. apareix des dels *Reali di Francia* d'Andrea de Barberino, a princ S xv († 1430), en què el franco-italià ja es va tornant italià pur. Ni en occità, però, ni en francès, no hi ha tal mot. Sí en castellà, on apareix en la forma RISTRE, freqüent en llibres de cavalleries, des d'*Oli-⁶⁰*

que le esperava con la llança en el *ristre*, i V. més testimonis, del S. xvi, citats en el *DCEC*; sovint en el *Quixot* i en diccs des de 1591.

La relació formal entre els mots de les tres llengües és clara: tal com responant al cat. REST, I, hi ha cast. *ristra* 'trenat de cebes', abans *riestra* —provinents de RĒSTIS f. 'corda'—, aquest, i l'it. *resta*, s'han tornat femenins (pel caràcter ambigu del gènere en la flexió en -IS); la vocal del cast. *ristre* ha de sortir d'un antic ¹⁰ **rieste*, equivalent fonètic del cat. *rest* (de llança) i de l'it. *resta*, que reuneix els sentits de peça d'armadura i de 'filament' (<'corda', llatí) En castellà la segona r va aparèixer, en tots dos mots, per repercussió de la primera, i el diftong *ie* va reduir-se a *i*, igual que en *arista*, *prisa*, *avispa*, *vispera*, *lusto* etc. *Ristre* també existeix en portuguès modern, però com que allí el canvi de È en *i* seria injustificable, hem de suposar que en la llengua ponentina entraria com a manlleu de Castella-Lleó, amb el caràcter de tecnicisme militar i pels llibres de cavalleries.

L'etimologia és dubtosa Però amb tot i que, en català i en italià, una mateixa forma significa alhora 'rest d'alls' etc. i 'rest de llança', podem descartar sense vacil·lacions la idea que el *rest* d'armadura provingui també del ll. RĒSTIS, puix que no hi ha ni hi hagué cap semblança entre les dues coses. Més aparences hi hauria per creure que hi hagi alguna relació amb el cat. ant. *aristol* 'fust o mànec de llança', i oc ant. *arestol* i fr. ant. *arestuel* id, sobre els quals ja ens hem explicat extensament a ARESTA;² i del qual deu ser afèresi *ristol*, que no sols és 'dental de l'arada', sinó també 'peça de ferro encaixada en el mànec de l'agullada i usada per desenfangar la rella' (*AlcM*, *BDC* xi, 91). De *ARĪSTŪLA, com justifico allà, base comprovada entre altres per *riscla* 'estopa de cànem', aran. *arrisclat* «copo de càñamo», gc. *arrisclòis* id. (V. d'Aura, *Bouts d M IX*, 268), landès *arisclo* 'estellicó d'os', cf. *REW*, 649; afèresi igual que en l'oc. ant. i prov alpi *rista* 'estopa de cànem', al costat del fr. ant. *ariste* id., etc., provinient del primitiu ARISTA Car hi hagué una comparació del mànec de llança amb una ascla o estella de fusta, que no presenta cap dificultat. Però essent així, és clar que *rest* i *ristre* no es poden aplegar amb *aristol* o el fr. *arestuel*, com sigui clar que aquells s'assemblen ben poc a ARIST(UL)A, i no hi ha res que els relacioni amb el significat d'*aresta*

El d'aquest dona més peu a creure en l'etimologia ja adoptada per Diez (*Wb*, 268), i seguida després per molts i jo mateix en el *DCEC*, en derivar l'it. *resta*, i els hispànics *rest* i *ristre*, del ll. RESTARE 'quedar-se', 'deturar-se'. Puix que el *rest* atura o para la reculada de la llança quan xoca amb l'enemic Etimologia inspirada abans que tot en l'italià —molt menys en les llengües hispàniques, que feien en aquell temps el paper de «parents pobres»—; i en particular, en el fet que Maquiavel (a. 1521) va usar *arrestare* (després antiquat) en el sentit de «mettere la lancia in resta». Ara, que aquí hi ha una via de dues direccions: que de *arrestarse* s'extragués *resta*, pot anar, encara que hi hà-⁶⁰ gim de passar per ull la *a-* inicial, però encara és més